

(Fortsættelse 38):

BYTTEPENGE I OVERSKUD

For resten fik jeg også i anden sammenhæng med Svend at gøre. Det hang sammen med det, der skete en fredag, da jeg havde været ude med regninger for at kræve penge ind til Fru Jensen i ismejeriet. Da jeg kom hjem fra turen og skulle tælle pengene op og se, om regnskabet stemte, opdagede jeg til min forundring, at der var 10 kr. for meget i forhold til det beløb, der fremgik af regningernes samlede sum. Jeg talte om og om igen, men kom hver gang til samme resultat, og mente derfor, at de 10 kr. måtte være drikkepenge, men sikker på det var jeg ikke. Jeg sagde dog ikke noget herom til Fru Jensen, da jeg afleverede regnskabet og pengene til hende, minus de 10 kr., som jeg selv beholdt, men var spændt på, om hun ville bekræfte, at det stemte med min opgørelse. Uheldigvis havde hun ikke tid til at regne efter med det samme, men lagde regnskabet og pengene til side, til hun fik tid. Det fik min nervøsitet til at stige, for jeg følte på en måde dårlig samvittighed over, at jeg ikke havde fortalt hende om det overskydende beløb på 10. kr. Måske havde jeg regnet forkert, og det ville hun med bestemthed finde ud af, når hun gennemgik regnskabet, men min begærlighed efter pengene fejede alle betænkeligheder til side.

I mellemtiden var det blevet lukketid, og jeg ryddede derfor op og stillede tomme flasker på plads, og ventede spændt på, hvornår Fru Jensen ville kigge på regnskabet. Men det havde hun tilsyneladende glemt, og derfor måtte jeg den aften gå hjem med en ubehagelig følelse af, at mit 'tyveri' kunne blive afsløret. Det havde jeg det bestemt ikke godt med, og tikroneseddelen, der lå i min bageste bukselomme, nagede min samvittighed. Jeg fortalte ikke mor noget om sagen, for så ville hun have forlangt, at jeg straks gik om til Fru Jensen, for at få sagen afklaret.

Næste morgen, lørdag, mødte jeg anspændt op ovre i ismejeriet, idet jeg tænkte, at Fru Jensen jo nok i mellemtiden havde haft tid til at kigge på mit regnskab fra i går, og at hun derfor måske havde fundet ud af, at jeg havde regnet galt, og at de 10 kr. i virkeligheden tilhørte hende. Men hun nævnte ikke regnskabet med så meget som et ord. Jeg forsøgte at læse og tyde hendes minespil, men der var ikke noget usædvanligt at bemærke ved det, så enten havde hun ikke set på regnskabet endnu, eller også stemte det på kroner og ører. Jeg ville jo helst tro det sidste.

Da jeg kom hjem omkring kl. 8,30, var mor stået op, og idet jeg kom ind ad døren, spurgte hun inkvisitorisk: "Hvor har du de 10 kr. fra, som ligger i din baglomme?" Mors spørgsmål kom fuldstændig bag på mig, så jeg ikke straks kunne svare. Men hun havde altså været i mine lommer, imens jeg sov, for

hvordan skulle hun ellers kunne vide, at pengene var der. Jeg vidste jo, at 10 kr. var mange penge, især for folk som mine forældre og mig, men hvad skulle jeg svare, for min samvittighed følte af de ovenfor anførte grunde ikke kemisk ren? Mor gentog spørgsmålet, og efter nogen tøven fandt jeg pludselig på en nødløgn og mumlede: "Dem har jeg fået af den mand, som Svend og jeg laver skoleblad sammen med!" "Hvad har du fået dem for?" ville mor vide. "Æh, - æh, - for nogle tegninger, manden skulle bruge til en festsang!" løj jeg. "Nå!", sagde mor tydeligt tvivlende, "det skal vi få at se om er rigtigt! Jeg vil gerne ha', at Jørgen følger med dig ind til manden på mandag, så kan han spørge, om det er rigtigt, hvad du fortæller!" Efter disse ord følte jeg mig hed om ørerne, for nu risikerede jeg jo at min nødløgn blev afsløret.

Det blev bestemt ikke nogen behagelig weekend, jeg måtte gennemleve, for tanken om det forestående besøg i Slotsgade, når det alt for hurtigt blev mandag, nagede mig. Desuden vidste jeg, at Jørgen var alt for reel og samvittighedsfuld til, at man kunne regne med hans støtte til noget, som han sandsynligvis fandt forkert. Alligevel var mit samvittighedsnag ikke større, end at jeg søndag eftermiddag inviterede mine to kammerater med i Nora Bio og bagefter på isbaren i nærheden af biografen. "Er det nu dine egne penge, du bruger?" ville Jørgen vide, mens vi sad på isbaren og guffede en lækker isanretning i os. "Ja!" svarede jeg, men vel vidende, at det jo var en sandhed med modifikationer.

Mandagen oprandt hurtigere end jeg ønskede, men Fru Jensen sagde stadigvæk ikke noget om de eventuelt manglende 10 kr. i regnskabet fra i fredags, så selvom jeg ikke følte mig helt beroliget og sikker, så gik jeg de sædvanlige ærinder den morgen. Vi gik dengang i skole til kl. 2 om eftermiddagen, og efter at være kommet hjem fra skole mødtes jeg med Jørgen, som var blevet sat ind i situationen af mor, som samtidig havde betroet ham den opgave at spørge manden i Slotsgade, om det var rigtigt, hvad jeg sagde angående de 10 kr.

Det blev en tung gang ind gennem alléen på Assistens Kirkegård og om til Slotsgade, hvor det heldigvis viste sig, at mandens butik var lukket, og da vi derfor opsøgte Svend, og jeg med min mimik signalerede, at der var noget galt, forstod han umiddelbart at jeg var i knibe, så derfor bekræftede han uden videre min version af historien om de 10 kr. overfor Jørgen. Det var et held for mig, at Jørgen faktisk ikke havde opfundet krudtet, for i så fald havde han sikkert ikke slugt Svends og min forklaring så råt, som han gjorde.

Vel hjemme igen, kunne Jørgen til mors store beroligelse forklare, hvordan det hang sammen med de 10 kr., og det slog hun sig til tåls med. Men da hun hørte, at jeg faktisk allerede om søndagen havde brugt de fleste af pengene til

biografur og besøg på isbar, udbrød hun: "Hvordan kunne du dog finde på at bruge så mange penge på det! Du skulle ha' sparet nogle af dem!" Men dermed var denne penible og for mig meget pinlige affære med de 10 kr. ude af verden, især da jeg aldrig nogensinde hørte noget fra Fru Jensen om, at der eventuelt havde manglet 10 kr. i regnskabet. Det varede dog længe, før min samvittighed følte rigtig lettet, ja, faktisk er den aldrig blevet det for alvor, for jeg ved den dag i dag ikke, om jeg havde optalt regnskabet forkert og at Fru Jensen bare havde ventet på, at jeg skulle gå til bekendelse. Jeg vil stadig helst tro, at de 10 kr. i overskud var drikkepenge, jeg havde fået på turen rundt med varer i kvarteret. Den mulighed forelå jo dog trods alt.

EN SORGENS DAG

Den 3. maj 1942 døde Danmarks landsfader, Thorvald Stauning, efter at have været landets uhyre populære statsminister siden mit fødselsår, 1929. Alle aviser var fyldt med omtaler af den store statsmand, men naturligvis især partiavisen Social-Demokraten. Men også Dagbladet Politiken ofrede stor spalteplass til omtalen af afdøde. Her kan alene avisens overskrifter vidne om hans betydning for samtiden, hvor han højst ufrivilligt måtte påtage sig den tunge pligt, at forsøge på at føre Danmark og danskerne igennem besættelsestiden med så få og så smertefrie omkostninger, som det var muligt.

Tysk Presse om Staunings Død
Berlin Søndag

De tyske Eftermiddagsblade bringer en kort Notits om Statsminister Staunings Død. Mandagsbladene vil bringe fyldigere Biografier af den afdøde Statsminister, hvori de vil understrege hans store personlige Indsats i den danske Stats Tjeneste og særlig fremhæve den loyale Politik, som Hr. Stauning førte over for Besættelsesmyndighederne efter den 9. April. I Wilhelmstrasse finder man ikke ved Statsminister Staunings Død Anledning til at fremsætte politiske Kommentarer, men man udtaler ogsaa her sin anerkendelse af Statsministerens Loyalitet.

Den i ovenstående citat nævnte loyalitet i forhold til den tyske besættelsesmagt, var lige præcis det, der senere skulle give anledning til at tale om "samarbejdsregeringen", et ord og begreb, som kom til at smage af landsforrædder-regering. Dette var da også, hvad Staunings politiske modstandere, særlig efter besættelsen, anklagede ham og hans regering for at være.

Men i den aktuelle situation var der ingen dansker, uanset politisk tilhørsforhold, som kunne være i tvivl om, at en stor statsmand var gået bort.

Stauning var i løbet af sine mange år på posten som landets statminister gået hen og var blevet Landsfader, det vil sige den, som man stolede på ville og kunne skærme sine 'børn' mod enhver risiko og truende fare. Ingen tidligere dansk statminister i tidligere regeringer siden 1849 har haft en lignende status. Og så var han tilmed landets første socialdemokratiske statminister, først 1924-26 og siden hen 1929 til sin død 1942, i sig selv lidt af en præstation. De tidligere danske statsministre havde enten været Konservative, Venstre eller Radikale.

Efter Thorvald Staunings død overtog socialdemokraten Vilhelm Buhl statsministerposten, indtil tyskerne i november samme år krævede, at udenrigsminister Scavenius skulle overtage posten både som stats- og udenrigsminister, idet han formentlig var den eneste danske ikke-nazist, som tyskerne ville og kunne godkende på posten. Buhl, som fortsatte linjen fra Stauning, måtte derefter udtræde af regeringen og overlade til Scavenius at danne ny regering, som formelt fortsatte til befrielsen i maj 1945.

STAUNING OG KONG CHRISTIAN X

Dagbladet Politiken kunne mandag den 2. maj bringe en omtale af det nære personlige forhold, der i en række år havde bestået mellem Kongen og Stauning Samarbejdet gennem 25 Aar: Den Politiker, Danmarks Konge gennem sin Regeringstid har haft det længste og nærmeste Samarbejde med er Statsminister Th. Stauning. I den Sorg over Staunings død, som i Dag hviler over Danmark, tager Kong Christian oprigtig Del. Det vil være bekendt, at Kongen fra den Dag, Hr. Stauning blev syg, hver Middag har ladet telefonere og spørge til Statsministerens Befindende – dette var ikke blot et Udtryk for en personlig Deltagelse for den nærmeste Embedsmand, men for endnu mere. Ingen dansk Statsminister har siden Estrup saa længe beklædt Landets højeste Embedspost som Stauning, gennem 15 Aar har han været Statsminister, og i mere end et kvart Aarhundrede havde han sin Gang hos Kongen. I lyse og mørke Øjeblikke af vort Lands Historie har de to staaet hinanden nær, og af det Samarbejdsforhold, der indlededes under nye Former, da Stauning som den første Socialdemokrat blev Minister i 1916, opvoksede et gensidigt Tillidsforhold, et hjerteligt paa gensidig Respekt bygget Forhold, præget af Loyalitet fra begge Sider.

Statsminister Stauning gav maaske selv det smukkeste Udtryk herfor i den Artikel, han til Kongens 70 Aars Fødselsdag den 26. September 1940, skrev her i Bladet, og hvoraf vi citerer:

- Jeg har lært at kende Landets Konge og lært at sætte Pris paa hans aabne og ærlige Sindelag og Karakter. Kongen i Landet indtager en særegen Stilling, og

Forholdet mellem Kongen og hans Ministre bliver ogsaa af en særegen Art, men jeg har Grund til at glædes over den Aabenhed, som kendetegner Forholdet og over den Frihed til Meningsudveksling, som vor Konge aabenbart sætter Pris paa.

Kongen har drøftet mange Problemer med mig i disse mange Aar, og selv om vi næppe har fælles Syn paa Samfundet og paa adskillige Forhold i Samfundet, saa har vi dog oftest kunnet mødes i fælles Interesse for at gøre Samfundet til et godt Hjemsted for de flest mulige af Samfundets Medlemmer ... Endskønt vi maaske begyndte med nogen Mistillid, har Samarbejdet formet sig smukt og behageligt, fordi Kongen i saa høj Grad føler sig som Landets og Folkets Repræsentant, hvem det paahviler at udrette det mulige til Gavn for Land og Folk ...

Det har været en alvorfuld Tid for Landets Konge, tung i visse Stunder, men ogsaa i visse Afsnit en smuk Tid, hvor betydningsfulde Afgørelser til Fordel for Nationen blev truffet. Jeg har følt Kongens varme Sindelag, hans Alvor og hans Bevægelse i de forskellige Situationer, og jeg her netop derigennem lært Sider at kende, som for mig aabenbarede Mennesket med Tro og Kærlighed, bag den ydre Skal ...

Mit Forhold til Kongen har været af en sådan Karakter, at jeg i Dag hilser og hylder ham som Nationens betydningsfulde Samlingsmærke og ønsker ham og hans Folk lyse og lykkelige Tider.

Når man har læst ovenstående citat, skal man huske på, at Staunings ord om kongen faldt i september 1940, altså knap et halvt år efter at tyskerne havde besat Danmark. Situationen var blevet en noget andet i maj 1942, og særlig senere på året tilspidsedes modsætningsforholdet til tyskerne, og begyndte derefter for alvor at blive anstrengt, ikke mindst på grund af den efterhånden tiltagende sabotage mod fabrikker og virksomheder, der i større eller mindre grad samarbejdede med tyskerne. Men det blev Stauning jo forskånet for at komme til at opleve.

(Fortsættes i afsnit 39)